

"...

I. İptal İsteminin Gerekçesi :

16/9/1987 ve 29/9/1987 günlü dava dilekçelerinde açıklanan iptal gerekçeleri özetle şöyledir :

Ulus egemenliği fikrine dayanan, halkın kendi 'kendini yönetmesi amacına yönelik bir sistem olan demokraside halkın doğrudan doğruya karar alması ve iradesini belirtmesi asıldır. Tüm vatandaşların toplanıp kararlar alması ve bunları uygulaması olanaksız bulunduğundan kendi temsilcilerini seçerek onlar aracılığıyla devlet ve toplum yönetimini sağlamak zorunluluk ve gereksinimi seçim kurumunu doğurmuştur. Ulus iradesini ortaya çıkarıp egemen kılan bir yöntem olan seçimde katılım, siyasal özgürlük geniş boyutlarda uygulanmalıdır. Bunun ön koşulu yurttaşlar arasında her tür ayırımın kaldırılarak her yurttaşa seçmenlik hakkının tanınması, "genel oy"; her seçmenin bir oy kullanması, "eşit oy"; seçmenlerin hiçbir baskıyla karşılaşmadan oy kullanmaları, "serbest oy"dur. Anayasa'nın 67. maddesi bu ilkeleri getirmiştir.

Hukuk bilimi katılımın, oyların yönetime yansması ve sonuç doğurması için çoğunluk sistemi, nisbisistem vs. gibi belli sistemler oluşturmuştur. Her sistem kendi kuralları, anlayışı ve mantığı ile bir bütündür. Belli bir seçim sistemi öngörmeyen Anayasamız, 67. maddesiyle, seçim sisteminin düzenlenmesini yasaya bırakmıştır. Bu durum, yasakoyucunun getireceği seçim sisteminin Anayasa'nın ve hukukun temel ilkeleriyle çatışabileceği anlamına gelemez. Yetkisi sınırlı olan yasakoyucu, "hürriyetçi demokrasi", "millet iradesinin üstünlüğü", "demokratik toplum düzeninin gerekleri" ve "eşitlik, demokratik hukuk devleti" ilkeleriyle bağlı olup düzenlemeyi belli demokratik ilkeleri doğrultusunda yapacaktır. Ayrıca, seçmenlerin yaratılacak demokratik ortamda çeşitli seçenekleri algılamasına yardımcı olunmalı", serbestçe ulaşacağı belli bir bilinç düzeyiyle ve özgür iradesiyle oy kullanması sağlanmalıdır. Bunlar demokratik sistemde yapılacak seçimlerin vazgeçilmez koşulları olup, seçim yalnızca sandığa oy atma işlemi değildir. Kurallara biçimsel uygunluk yeterli olmayıp demokratik öz ve işlev aranmalıdır. İptali istenen yasa, ülkenin günümüzdeki koşullarından yararlanılarak belli sonuçlara ulaşabilmek için çıkarılmış özel amaçlı, genellik ve objektiflikten yoksun, demokratik hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmayan bir yasadır.

Seçimler ve Siyasi Partiler Yasalarında sistem, belli ve yeterli propaganda süresi, belli bir anlayışa göre de olsa genel ve objektif biçimde yer almıştır. Bu nedenle, gelenek olarak, seçime gidilirken özel seçim yasası çıkarılmayıp seçim kararı alınır. Yetkili organlar yukarıda belirtilen ilgili yasalardaki düzenlemelere göre seçimi gerçekleştirirler. Dava konusu yasa ile genel ve objektif kurallar bir yana itilmiş, halkın serbest iradesini açıklama yollarını tıkayarak siyasal yaşamı tek partinin tekeline bırakacak ve çok partili rejimi yok edecek bir düzenleme getirilmiştir. Yasa, aynı doğrultuda kullanılan oyların belli bir sayıyı doldurmaması durumunda dikkate alınmayacağını, hattâ karşıtı çoğunluk partisinin kazancına yazılacağını bildirerek seçmeni manevi baskı altına alarak seçimlerin serbestliğine ve özgürlük anlayışına ters düşmektedir. Barajla ilgili hüküm, herhangi bir seçim sisteminin öngördüğü temel ilke olmayıp seçmenler arasında ayırım yaparak bir kısmının oylarını öbürlerinden daha değerli sayıp hak etmediği biçimde iktidarı kazandıran bir düzenlemedir. Kimi yurttaşların, haklı neden olmadan, başka koşullara bağlı utulmalarıyla yasa önünde eşitlik ilkesi çiğnenmiş, seçmen seçtiği kişiyi bilmeden oy vermek zorunda bırakılmıştır. Bu genel gerekçeden sonra maddelere gelince,

Esas sayısı : 1987/23

Karar sayısı : 1987/27

1 - Yasanın 1. maddesinin, propaganda süresini 21 günden 10 güne düşürmesinin haklı hiçbir gerekçesi, savaş ya da benzeri olağanüstü bir nedeni yoktur. İktidar grubu sözcülerinin ileri sürdüğü ilân ve seçim günleri arasında çok zaman bulunmasının ülkede huzursuzluk yaratacağı, halkoylamasında söylenmesi gerekenlerin söylenip cevaplandırıldığı, çok konuşmanın dinlenmediği yolundaki gerekçeler genel seçimin önemi, işlevi ve ağırlığı karşısında ciddiye alınmayacak, özden yoksun görüşlerdir. Halkoylaması sırasında, seçim yapılamayacağını iktidar, Başbakanın ağzından açıkladığı için muhalefet halkoylaması süresince yalnızca halkoylaması konusuyla sınırlı kalmış, iktidar ise tüm devlet olanaklarını kullanarak adeta bir seçim çalışması yapmıştır. Bu, doğrudan doğruya bir hiledir. İktidar, bu ivedi düzenleme ile, hileyi kendine avantaj biçimine dönüştürmüş, öbür siyasal partilere eşit yarışma olanağı vermemiştir. Partiler, seçmenlerine adaylarını tanıtip benimseteceklerdir. Yeterli propaganda süresi içinde politika ve programlarını, öteki partilerle ayrıldıkları yönleri anlatarak seçmenlerinin değerlendirmelerine sunacaklar ve onlara benimsetmek için çaba harcayacaklardır. Bu olanakları vermeyen, genellik ve objektiflik ilkelerine uzak madde, demokratik hukuk devleti ilkesini zedelediğinden Anayasa'nın 2. maddesine eşitliği bozduğundan 10. maddesine, demokratik sistemlerdeki seçim anlayışına uygun düşmediğinden 67. maddesine, demokrasiyi koruma amacından sözeden 5. ve kamuoyunun serbestçe oluşumundan sözeden 31. maddesine aykırı bulunmaktadır.

2 - Yasanın 4. maddesi, TBMM'nce seçimin yenilenmesine karar verilmesi durumunda, seçim tarihinin saptanmasında geçmesi zorunlu görülen üç aylık süre koşulunu kaldırarak iktidara seçim yasalarında yer alan süreleri anlamsız ve geçersiz kılma olanağını vermeye seçmenlerin serbest, dürüst ve hakkaniyet ölçüleri içinde yapılmasını engellemiştir. Seçim gününün saptanmasında yasakoyucunun kendisini hiçbir kayıtle bağlı saymaması seçim güvencesini tehlikeye sokabileceği gibi seçimleri de muhalefet için elverişsiz duruma getirebilir. Genel gerekçe bölümünde değinilen nedenleri de yineleyerek bu maddenin Anayasa'nın Başlangıç'ında yer alan "hürriyetçi demokrasi" ilkesine, 2. maddedeki "demokratik hukuk devleti" ilkesiyle 5. maddedeki "demokrasiyi koruma amacına" aykırı bulunduğunu belirtiyoruz.

3 - Yasanın 5. maddesi, hukukta ve öğretilerde öngörülmemeyen bir seçim sistemi getirecek seçmen kitleleri arasında ayrıcalık yaratmıştır. 3, 4 ve 5 milletvekili çıkaracak seçim çevrelerinde geçerli oylar çıkarılacak milletvekili sayısına bölünerek baraj saptanırken, 6 milletvekili çıkaracak seçim bölgesinde barajın, çıkarılacak milletvekili sayısının bir noksanına bölünerek bulunması, seçmen grupları arasında eşitliği bozmakta, haklı bir gerekçeye dayanmamaktadır. Böylece, 6 milletvekili çıkaracak seçim bölgelerinde barajın yükseltilmesi amaçlanarak değişik uygulamayla bu bölgedeki seçmen oylarının öbür seçmenlerin oylarından daha az değerli olduğu sonucu yaratılmış, çoğunluğu ele geçirmenin tüm yasal koşulları hazırlanarak seçmen baskı altına alınmıştır. Ayrı koşullara bağlı tutmakla eşitlik ilkesi çiğnenmiştir. Ayrıca barajı aşamayan partinin yitirdiği milletvekilliğini en çok oyu alan parti, oylan milletvekili sayısına bölündüğünde daha düşük oy almasına karşın alabilecek, barajı aşamayan partinin oyları temsil edilmemiş olacaktır. Bu oylar, seçmen iradesinin tersine, karşıt olduğu partinin kazanç hanesine yazılacaktır. Hukuk devleti anlayışıyla bağdaşmayan bu durum yine genel gerekçe bölümündeki nedenlerle maddenin, Anayasa'nın 2., 5., 10. ve 13. maddelerine aykırı, olduğunu göstermektedir.

4 - Yasanın 8. maddesi, önümüzdeki milletvekili genel seçimlerine özgü olarak önseçim yapılmasını yasaklamakta, aday saptanmasını siyasal partilerin tüzüklerine ya da merkez karar organlarınınca belirlenecek yöntemlere göre seçim kurullarının yönetim ve denetimine bağlı olmaksızın yapılmasını öngörmektedir. Belli bir seçim için getirilen bu istisnai hüküm genel,

Esas sayısı : 1987/23

Karar sayısı : 1987/27

objektif ve kalıcı düzenlemeden çok, bir seçimlik düzenlemedir. Her seçim için ayrı, özel hükümlerin getirilmesi seçim güvenliğine gölge düşürür. Bu açıdan düzenleme Anayasa'nın öngördüğü seçimlerin serbestliği ilkesine aykırıdır. Ulusal iradenin oluşmasında seçimler kadar önemi olan, aday saptanmasında önseçimin yasaklanması, siyasal partilerin ve bu yolla siyasal katılımın kısıtlanmasıdır. Bu da parti içi demokrasi ilkesine ters düşer. Anayasa siyasal partilerin parti içi çalışmalarının ve kararlarının demokrasi esaslarına aykırı olamayacağını öngörmüştür. Önseçimleri tüzüğüne koymuş bir siyasal parti istese de önseçim yapamayacak, adayları belirleme yetkisini merkez karar organlarına bırakacaktır. Bu da demokrasiyle bağdaşmaz. Önseçimi yasaklayan madde, adayların saptanmasını partilerin iç sorunu olmaktan çıkarmış demokratik ölçüleri aşmıştır. Anayasa Mahkemesi de önseçimi tümüyle dışlayan bir düzenlemenin Anayasa'ya ters düşebileceğini belirtmiştir.

8. madde, ayrıca, önseçimi yasaklamakla partisinden istifa etmiş milletvekillerinin merkez karar organlarınca aday gösterilmesi olanağını tanımaktadır. Öte yandan bu durumda bulunan kimselere aday olmaları için başka bir seçenek bırakmadığından Anayasa'nın 67/1. maddesine aykırı bulunmaktadır. Madde, Anayasa'nın Başlangıç 'kısımındaki özgürlükçü demokrasi, 2. maddesindeki demokratik hukuk devleti ilkelerine, 5. maddesindeki devletin demokrasiyi koruma amacına 69. maddesindeki parti içi çalışmaların ve kararların demokrasi esaslarına aykırı olamayacağı ilkesiyle 84/2. maddesindeki esaslara aykırı olduğundan iptali gerekmektedir.

5 - Yasanın 9. maddesi bu seçimlere özgü olarak müşterek oy pusulasında adayların adlarına yer vermeyerek seçmen iradesini sınırlamış, özellikle seçmeni bir araç durumuna düşürmüştür. Bu antidemokratik hüküm, seçmeni yalnızca parti seçmek zorunda bırakmakta, birden çok parti adayları arasında seçme ve seçmek istediği adaya göre partiyi düşünmek olanağını kaldırmaktadır. Listeyi başka yerde okumak seçim işlemi dışında bir olaydır. Seçilecek kişi belli olmayan bir seçim düşünülemez. Tüm gerekçeler karşısında maddeyi Anayasa'nın 2., 5., 13. ve 67. maddelerine aykırı buluyoruz.

6 - Yasanın 18. maddesi, seçim gününü Anayasa'nın 77. maddesine aykırı olarak kararla değil, yasayla saptayarak konuyu anayasa yargısına bağlı kılmıştır. Anayasa, TBMM'nin seçimlerin yenilenmesi konusundaki iradesini karar biçiminde açıklamasını öngörerek Meclisin sırf siyasal takdir yetkisini kullandığını kabul etmiştir. Anayasa Mahkemesi'nin 21/4/1977 günlü, Esas 1977/61, Karar 1977/47 sayılı kararı da bu doğrultuda olup alman kararı bir yasama tasarrufu ya da içtüzük hükmü olarak nitelendirme olanağı bulunmadığını göstermiştir. Yasa yolu izlenirse TBMM'nin siyasal takdir yetkisi Cumhurbaşkanınca irdelenir. Bu yöntem, Anayasa'nın güttüğü amaca ters düşer. Madde ayrıca, seçim süresini, haklı ve zorunlu neden olmadan olağan süreye göre önemli ölçüde kısaltmıştır. Birinci maddeye ilişkin iptal gerekçeleriyle genel gerekçeleri birlikte yineleyerek bu maddenin Anayasa'nın 2., 5., 10., 67. ve 77. maddelerine aykırı olduğu savındayız.

Bu nedenlerle, öncelikle ele alınmasını isteyerek davamızı açıyoruz."